

Učiteljski Glas

—≡ Glasilo „Saveza dalmatinskih učitelja“ ≡—

Vlasnik i izdavatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“.

Hrvatska tiskara Dr. Krstelj i drug
u Šibeniku.

Urednik:
Dinko Sirovica.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga na pol cijene. Novci se šalju PETRU RADMILOVIĆU, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

JUBILEJ NJEGOVA VELIČANSTVA CARA I KRALJA

FRANJE JOSIPA I.

o šezdesetoj godišnjici Njegova nastupa na prijestolje proslavljen je svugdje najdostojnijim načinom. Rijetki ovaj god dokazao je još jednom, koli su čvrste i iskrene veze, što spajaju narode monarhije s osobom uzvišenog Vladara, koji je u dugom svom vladanju ostao uvijek uzorom ljubavi prama bijednicima, ocem svih državljana, tačnim i savjesnim izvršiocem svojih dužnosti, uvijek vogjen mišlju i skrbi, da narodima pod Njegovim žezlom budu utirani puti boljoj budućnosti.

Izmegj tolikih zasluga ima se Njegovu Veličanstvu pripisati i opći napredak pučkog školstva, podignuće učiteljskog staleža iz onog zazornog društvenog stepena, na kojem se je nalazio u prvim godinama Njegova vladanja.

Svaka grana gospodarstva, obrta, kulture oćutjela je u državi blagodat ljubavi i skrbi Vladareve, a kolika je ta ljubav i skrb može se najbolje vidjeti, kad se usporedi opće stanje i razvitak pojedinih naroda sa stanjem, u kojem se nalazili otrag šezdeset godina. Razlika golema!

Istinabog, sa narodno-političkog gledišta ima u monarhiji još dosta trvenja i nezadovoljstva megju narodima, ali to je neizbježivo u poliglotoj monarhiji. Nadat se je, da će i u tom pogledu nastati bolja vremena.

„Učiteljski Glas“ prigodom jubileja Njegova Veličanstva, kojemu se poveseliše svi narodi Njegovi, kao tumač istinskih podaničkih osjećaja pučkog učiteljstva u Dalmaciji pred prijestolje Uzvišenog Jubilarca **Franja Josipa I.** polaže vruće molbe i želje, da ga Bog još na mnoga ljeta čila i zadovoljna poživi!

ZAKON

dneva 24 decembra 1903.

krjepostan za kraljevinu Dalmaciju, kojim se preinačuju neki od postojećih zakonskih propisa o uređenju pravnih odnošaja učiteljstva kod općih pučkih i građanskih škola u Dalmaciji.

Na predlog i privolom Sabora Moje kraljevine Dalmacije, naregujem što sliedi:

Članak I.

§§ 16, 20, 26, 63, 64, 65, 66 i 67 zakona 29 prosinca 1871 (P. Z. L. kom. IV. br. 12 god. 1872), o uređenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih škola kraljevine Dalmacije;

zakon od 18. studenoga 1880 (P. Z. L. kom. XVII br. 65 god. 1880), kojim su se preinačili §§ 12, 17 i 18 drugog razdjela prenavedenog zakona od 29 prosinca 1871, i zakon 21. studenoga 1874 (P. Z. L. kom. I. br. 2 god. 1875);

zakon od 3. svibnja 188 (P. Z. L. kom. VIII br. 21 god. 1886), kojim se je preinačio § 15 pokr. zak. 29. prosinca 1871 (P. Z. L. kom. IV br. 12 god. 1872) i § 19 istoga zakona, preinačen pokr. zakonima 21. studenoga 1874 (P. Z. L. kom. i br. 2 god. 1875) i 18. studenoga 1800 (P. Z. L. kom. XVII br. 65 god. 1880);

zakon od 11. srpnja 1895 (P. Z. L. kom. X br. 29 god. 1895), kojim su se preinačili § 13 zakona 29. prosinca 1871 (P. Z. L. kom. IV. br. 12 god. 1872) (preinačen zakonom 21. studenoga 1874 br. 2. god. 1875, pak zakonom 18. studenoga 1880 br. 65) i §§ 14, 17 i 18 istoga zakona (preinačeni zakonom 18. studenoga 1880 br. 65), i § 19 istog zakona (preinačen zakonom 21. studenoga 1874 br. 2 god. 1875. zakonom 3. svibnja 1886 br. 21);

a najzad, saborski zaključak od 28. lipnja 1901, kojim od 1. sječnja 1902 bi pučkim učiteljima doznačena privremena doplata od 100, odnosno 80, 60 i 50 K., stavljaju se vam krjeposti, te će mjesto njih vrijediti slijedeće odredbe:

§ 1. Učiteljski kandidati sa svjedodžbom zrelosti uživat će godišnju nagradu od 860 K; a učiteljske kandidatice sa svjedočbom zrelosti godišnju nagradu od 780 K, bez obzira na mjesto u kojemu služe.

§ 2. Plaće učiteljâ sa svjedodžbom osposobljenja za opće pučke škole, koji služe u općim pučkim školama, bilo u stalnom ili u privremenom svojstvu, dijele se u tri plaćevna razreda. Prvi plaćevni razred iznosi 1200, drugi 1300, a treći 1400 K na godinu.

U prvi plaćevni razred spadaju učitelji, koji nijesu navršili desetu godinu službe; u drugi učitelji, koji su navršili desetu godinu službe, a u treću oni, koji su navršili dvadesetu godinu službe.

§ 3. Plaće učiteljâ sa svjedočbom osposobljenja za građanske škole, koji služe u građanskim školama, bilo u stalnom ili privremenom svojstvu, dijele se takogjer u tri plaćevna razreda. Prvi plaćevni razred iznosi 1600, drugi 1700, a treći 1880 K na godinu.

U prvi plaćevni razred spadaju učitelji koji nijesu navršili desetu godinu službe; u drugi učitelji, koji su navršili desetu godinu službe, a u treći oni, koji su navršili dvadesetu godinu službe iza prvoga ispita osposobljenja.

Učitelji, koji redovito služe u građanskim školama, a imaju ispit osposobljenja samo za opće pučke škole, uživat će samo 1400 K godišnje plaće.

§ 4. Svi učitelji, koji su iza položena ispita osposobljenja, bez obzira da li u privremenom ili u stalnom svojstvu, zadovoljavajuć svojim radom, služili za pet godina zasebice u općim javnim pučkim školama zemalja zastupanih na Cesarevinskom Vijeću, imat će pravo ne doplata.

Za svako daljnje petogodište službe pristojat će im, pod istim uvjetima, daljnja doplata, a to do postignuća šeste, t. j. zadnje doplate.

Prve četiri petogodišnje doplate iznose 150 K svaka, a zadnje dvije po 200 K.

Petogodišnje doplate udijeljuje pokrajinska školska vlast; a u tu je svrhu dovoljno da se učitelji prijave pretpostavljenoj kotarskoj školskoj vlasti i podnesu isprave, kojima će dokazati pravo na petogodišnju doplata.

Nepriznanje prava na uživanje petogodišnje doplate uslied karnog postupka ograničeno je na dvije godine dana najviše.

Nepriznanje petogodišnje doplate, bilo stoga, što učitelj nije svojim radom zadovoljio, ili radi karnog postupka, nema upliva na rok dozrijevanja nastajnih petogodišnjih doplata.

§ 5. Odredbe sadržane u prvoj, drugoj, četvrtoj, petoj i šestoj stavci § 4. ovoga zakona, vrijede i za petogodišnje doplate učiteljâ, koji služe u građanskim školama.

Prve četiri petogodišnje doplate učiteljâ osposobljenih za građanske škole, koji služe u ovim školama, iznose svaka po 200 K., a zadnje dvije svaka po 250 K.

Učiteljima osposobljenim za građanske škole, kojima je dozrela koja petogodišnja doplata pri općim pučkim školama, ostaju iznosi doznačeni im prama trećoj stavci § 4. ovoga zakona.

Petogodišnje doplate, što im dozriju kada služe u građanskoj školi, iznosit će dvjesta ili dvjesta i pedeset kruna, prama godinama službe, brojeći od prvoga osposobljenja za pučke škole.

Učiteljima s ispitom osposobljenja za opće pučke škole, koji redovito služe u građanskim školama, odmjerivat će se petogodišnje doplate po trećoj stavci § 4. ovoga zakona.

§ 6. Stalni upravitelji gragjanskih škola i stalni nadučitelji općih pučkih škola, imaju pravo na službovinu ili doplatu za upravljanje, koja im se ima uračunati u mirovinske pristojbine.

Službovina upraviteljâ samostalnih gragjanskih škola iznosi 300 K; ona upraviteljâ gragjanskih škola spojenih sa dvo- ili trorazrednom općom pučkom školom 400 K; a kad je opća pučka škola četvero ili više razredna, službovina iznositi će 500 K.

Službovina nadučiteljâ dvorazrednih općih pučkih škola iznosi 100 K; trorazrednih 150 K; četverorazrednih 200 K; petero ili više razrednih 250 K na godinu.

§ 7. Upravitelji i upraviteljice gragjanskih škola, nadučitelji i nadučiteljice općih pučkih škola, a i učitelji jednorazrednih pučkih škola, imaju pravo na stan u naravi, koji se sastoji najmanje od dvije sobe, blagovolišta, kuhinje i potrebitih uzgrednih pomješća, a to po mogućnosti u školskoj zgradi.

Ne uzmgne li im se dati takav stan u naravi, pripadat će im odšteta u novcu, koja iznosi: za gradove Zadar, Šibenik, Spljet, Dubrovnik i Kotor 500 K; za ostale gradove i varoši gdje su kotarski sudovi 350 K; za mjesta u kojima nema sudova, a sjedišta su općinskih ureda, te broje preko 3000 stanovnika, 250 K, a za sva ostala mjesta 150 K na godinu.

Ostali učitelji osposobljeni za opće pučke gragjanske škole, primat će mjesni doplatak, koji iznosi: za gradove Zadar, Šibenik, Spljet, Dubrovnik i Kotor 300 K; za ostale gradove i varoši, gdje su kotarski sudovi, 200 K; za mjesta u kojima nema sudova, a sijela su općinskih ureda, te broje preko 3000 stanovnika, 150 K; za ostala mjesta, u kojima su općinski uredi, a broje preko 1000 stanovnika, 100 K na god.

Učitelji, koji služe u ostalim mjestima, ne primaju mjesnog doplatka.

Odštete i doplaci u ime stanarine, a i mjesni doplaci, nemaju se uračunavati u mirovinske pristojbine.

§ 8. Plaće, petogodišnje doplate, službovine, odštete za stanarinu i mjesni doplaci (§§ 2, 3, 4, 5, 6 i 7) isplaćivat će se u mjesečnim obrocima unaprijed.

Nagrade (§ 1) isplaćivat će se od dana kad učiteljski kandidati nastupe službe, dok će se plaće (§§ 2,

3, 4, 5 i 6), izim odštete za stanarinu i mjesnog doplate (§§ 4 i 5) od prvoga dana susljednog mjeseca iza kako dozriju.

§ 9. Beriva učiteljica s ispitom osposobljenja iznose 80% beriva ustanovljenih za učitelje (§§ 2, 3, 4, 5 i 8), izim odštete za stanarinu i mjestnog doplatka (§ 7.), koji će se učiteljicama isplaćivati u istome razmjeru kao i učiteljima.

Ako je upraviteljica gragjanske škole, ili nadučiteljica opće pučke škole, žena upravitelja gragjanske ili nadučitelja opće pučke škole, ne pripada joj ni stan u naravi, ni stanarina.

Netom stupi u krjepost ovaj zakon, prestat će pravo na u živanje stana u naravi, a dotično na stanarinu, upraviteljicam i nadučiteljicam spomenutim u prvoj stavci ovoga §-a, što bi se slučajno zatekle u uživanju rečenih prava.

§ 10. Netom stupi u krjepost ovaj zakon, svim će se učiteljskim snagama po njegovim propisima odmjeriti plaća, službovina, stanarina i mjesni doplatak.

Plaće će se odmjeriti s obzirom na godine obavljene službe.

Petogodišnje doplate, koje su već doznačene, ostaju netaknute.

Petogodišnje doplate, koje dozriju prije nego stupi u krjepost ovaj zakon, odmjerit će se po dosadašnjim zakonskim propisima; dok će se po ovom zakonu odmjerivati samo one petogodišnje doplate, koje dozriju pošto zakon stupi u krjepost.

Onim učiteljskim snagama, što su u službi, a po dosadašnjim zakonima uživaju ukupno veća beriva nego što bi im pripadala po ovom zakonu, ta se veća beriva ne smiju smanjiti, osim u slučaju predvigjenu u drugoj stavci § 9.

Članak II.

Ovaj zakon stupa u krjepost prvim danom mjeseca, koji nastupi iza njegova proglašenja.

Članak III.

Izvršenje ovoga zakona povjeravam Svojem ministru za bogoštovlje i naslavu.

* Posto su mnogi učitelji pitali nas za ovaj zakon, to, dam im ugodimo tiskamo ga po cijelo.

Upiti na ispitima osposobljenja.

Ispitno povjereništvo u Dubrovniku.

(XI. 1905.) 1.) Brat i dvije sestre baštine 4800 K, a bratu je bilo odregjeno dva puta toliko koliko svakoj sestri. Budući da on nije bio nazočan pri otvorenju oporuke, njegova baština bi uložena u štedionicu uz 4% pro-

stih kamata. Kada se je povratio, štedionica mu je isplatila 2472 K; koliko je vremena njegova baština bila uložena? 2.) Iz neke posude valjkasta oblika, koja je visoka 28 cm, a unutarnji joj je promjer dug 3 dm, ima

se tekućina prelije u drugu valjkastu posudu, u kojoj unutarnji opseg dna iznosi 15·7 dm; koliko će visoko stajati tekućina u ovoj drugoj posudi, ako je prva bila puna? 3.) Po primjeru: Stranica stošca duga je 16·28 dm, a polumjer njegove osnovke 3 dm; koliko je oplošnje stošcu? navesti metodični postupak za tumačenje oplošja plašta u stošcu.

(V. 1906.) 1.) Neki trgovac ima 2 vrste brašna, jednu je platio po 22 h, a drugu po 32 h kg. Koliko će uzeti jedne i druge vrste, da dobije 80 kg. brašna, što bi njega stalo po 26 h kg, i po koliko će prodavati tu smjesu da dobije 15%? 2.) Šupljina valjskasta prstena ima 18 dm³ 850 cm³ usebine, a polumjer osnovke te šupljine dug je 2 dm; kolika je tjelesnina toga prstena, ako je opseg veće kružnice na njegovoj osnovki dug 151? (Obrazložiti u kratko postupak u rješenju 1. i 2. podatka). 3.) Čemu služi brojna slika

·	·	·	·
---	---	---	---

 a čemu ova

·	·	·	·
---	---	---	---

 ?

(XI. 1906.) 1.) Na koliko % treba uložiti glavnice od 5400 K da u 14 godina i 2 mjeseca dade iste kamate što ih trostruka glavnica daje u 4 godine i 3 mjeseca uz 5%? 2.) Koju dubinu treba da ima valjkasta posuda, u kojoj opseg dna mjeri 158 cm, da sadrži

60 l? 3.) Metodički postupak za prikazivanje glavnih običnih ulomaka u obliku desetinskih. (V. 1907.) 1.) Za neko poduzeće služilo je 30.000 K. A je dao $\frac{1}{4}$ od toga za 8 mjeseca, B $\frac{1}{3}$ za 9 mjeseca a C ostalo za 12 mjeseca. Koliko je svaki od njih dobio, ako čisti dobitak iznosi $8\frac{1}{2}\%$ cjelokupne glavnice? 2.) Valjkast sud, visok 1·6 dm, a širok u promjeru 2·1 m ima se napuniti pomoću sudića od 28 l; koliko će se puta sadržina maloga suda izliti u veliki sud, dok se ovaj napuni? (Obrazložiti postupak). 3.) Kako bi ste riješili s djecom napamet zadatak: Koliko se košulja može skrojiti od 55 m platna, ako se za svaku košulju hoće $3\frac{1}{2}$ m istoga platna?

(XI. 1907.) 1.) U koliko će vremena glavnica od 6900 K uložena na $4\frac{1}{2}\%$ dati isto toliko dobiti koliko glavnica od 9600 K uložena $5\frac{1}{4}\%$ u 4 godine i 9 mjeseca? 2.) Mlinski kamen imade 1·6 m u promjeru, debeo je 4 dm, a u sredini je probušen u podobi četvorine, kojoj je stranica duga 8 cm. Koliko prostora zaprema ovaj kamen i koliko teži, ako mu je posebna težina 2·45 kg? 3.) Protumačiti društveni račun u pučkoj školi na ovom primjeru: Neka se svota od 530 K porazdijeli među A, B i C tako da koliko puta dobije A po 4 K, B dobije po 8 K a C po 14 kruna.

Individualizovanje nastave.

Piše: Stijepo Kastrapeli.

(Vidi br. 8. 9. 10.)

III.

Opčaravala ih je miso, da će moć, ako hoće budu, stići svoje vrsnike. Kako su postajali dnevno moralno jaki — kako pobjedonosno prelazila u II. razred! Ja sam uživao. Ona pak bolja tresla su se na samu pomisao, da bi mogla opet početi kod vola, ako se za nemare.

Ja sam iza toga promišljao, kako bi na mnogo naših jedno i dvorazrednih škola u potrebi mogao lako činiti s prvom kombinacije. Evo primjera.

Na jednorazr. mješov. školama razdijeljenim po godinama u jutro se poučava 2. i 3. mješovito i 4. 5. 6. muških; popodne 1. mj., a 4. 5. 6. ženskih. U prvoj dakle, gdje se hoće najveće brige i individualne nastave, strpana su sva djeca, a 4. 5. 6. gdje je nastava jednolična (daj budi danas) odijeljena su po spolu. Mogle bi se vrlo uspješno one ure izgubljene nami-

jeniti prvoj, a učiteljeva energija prištegjeti za intenzivniji rad. Dakle ovu razdiobu: I. jutarnji skup: 1. m. 4. 5. 6. mješov.; II. popodnevni skup: 1. ž. 2. i 3. mješov. U potrebi bi se izvela ova kombinacija: u jutro 1. mješovito bolje, po popne 1. mj. slabiji.

Na dvorazrednim mješ., gdje po broju nije moguća normalna razdioba, mješte sličnog razdijeljenja možemo istu reformu kao gore. Uopće s prvom bi se imala u potrebi provodjati individualna nastava, pa kad ne bi moglo biti inače moguće, neka se kad i kad uzkrati nastava drugim, a pô ure namijeni napose slabijima; jer „sva djeca imaju isto pravo na nastavu“, a nijesu kriva ako ne na istu nastavu. „Sreća je, veli Goethe, razvoj naših sposobnosti“, a svak ima svoje, te škola može samo njih razvijati. Priroda nam uzor: ona individualizira; to nam je i zakon.

O ciljevima učiteljskih organizacija.*

Piše: Oskar Dürr.

Temelj, na kojem treba da je sazidana svaka moderna i demokratska organizacija, jeste svestran i širok pogled na zadaće, radi kojih izvjesna organizacija postoji i sloboda rasuđivanja u području tih zadaća. Po tom se i razlikuje moderni sustav organizacija od sredovječnoga. Sredovječna organizacija uzimala je za svoj cilj propagandu takvih ideja, koje — prema dobroj vjeri onoga vremena — ne mogu imati ma kakov razvojni tečaj, budući da su kao gotove i izradene istine ljudima objavljene, i prema tomu je isključiva dužnost čovjeka, da tim idejama podvrgne svoj um, i da im proširi područje vlasti. Nasuprot moderna je organizacija, živa cjelina, staničje sastavljeno od elemenata, koji u okviru nekih općenih ciljeva rad zajednice sasvim samostalno unapređuju, mijenjaju i usavršuju. Feudalni sustav nastojao je, da društvene odnose uredi stvaranjem kasta, ali kaste su bile isključivo reprezentativni element izvjesnih ideja, jer one kao neprijeporna i nepromjenljiva baština tradicije nijesu podržavale kontinuiteta s kulturnim i socijalnim zadaćama, što ih je vrijeme sa sobom donosilo. Drugim riječima: objavljene istine bile su ciljem kasta, a članovi kasta bili su puka sredstva tih ciljeva. Taj apsolutistički kriterij u unutrašnjoj konstelaciji kasta bio je odlučan i za oblike međusobne utakmice, t. j. pravo je stajalo uvijek na strani fizički jačega. Golem jaz među feudalnim gospodarima i feudalnim podložnicima u socijalnome poretku onoga vremena realan su plod takvih odnosa. Ta misao nije pretjerana, jer o premoći duševno jačega može biti govora samo ondje, gdje se kulturnoj i misaonoj utakmici ne otkrajaju granice.

Moderno mišljenje o svijetu uzima život i sve pojave života kao posljedak prirodnih sila i utjecaja tih sila na materiju. Te sile ne poznaju zastoja i njihov međusobni kontinuitet daje kao rezultantu progresivni tečaj života. Po tome međusobnom kontinuitetu razvio se iz nesvijesna života život svijestan, iz prirodnoga života život kulture. Društvene organizacije rezultati su toga kulturnog života, ali kako su iz samoga života ponikle, postaju neposredno i one dio toga života, nova sila i nova komponenta u njemu. Ako dakle za sve prirodne — a prema tome i kulturne — sile vrijede zakoni vječitoga mijenjanja i usavršivanja, moraju ti zakoni vrijediti i za novu silu, što se javila u društvenome poretku, a to je opet moguće samo onda, ako podržaje potrebni kontinuitet sa svim onim silama, koje su prije postojale, i koje su njezin život neminovno izazvale.

Društvene organizacije nijesu dakle tu samo radi pribiranja fizičke snage, da se stabilnomu i izrađenom mišljenju proširi područje vlasti, nego radi sakupljanja duševne snage i kapitala mnogih jedinica, kako bi se

ciljevi društvenih i kulturnih zajednica što svestranije ispitali i što shodnije primijenili tražbinama vremena, t. j. razvitku kulture i razvitku naprednijega društvenog i ekonomskog poretka.

Držim, da je ovakav letimični pogled na unutrašnje ustrojstvo modernih organizacija bio potreban, prije nego što prijedem na razmatranje o ciljevima učiteljskih organizacija, jer to mišljenje nalazi upravo potvrdu u ovom općenom pogledu na postanak i djelovanje svake napredne kulturne i društvene zajednice.

* * *

Što su više blijedjele sjene feudalnoga ekonomskog poretka, i što je školastičko mišljenje o svijetu više uzimalo pred novim demokratskim pogledom na svijet, to je i težnja za općom obrazovanosti puka sve većma jačala i proširivala područje svojih pristaša. No kako to već redovno biva, kad treba koju na širokoj demokratskoj osnovi sazdanu misao provesti u život, da nailazi na mnoge zapreke i predrasude starih vremena, uredbi i običaja, tako je i opća školska obaveza trebala da prijede svoju „Scilu i Haribdu“. Treba samo da se sjetimo, da demokratski tečaj nije stupio na snagu u jednom času, nego da je sebi polagano krčio put u kulturni i gospodarski poredak društva, i da je na svim tim linijama moralo doći do žestokih okršaja s tradicionalnim porerkom, prije nego što su nova uvjerenja i nove inštitucije zamijenile staru rabotu. Ta borba nije napokon još ni danas dovršena, naprotiv sav ekonomski i društveni poredak jeste od veće česti još i danas u vlasti kapitalističkoga društvenog i ekonomskog poretka, a tamo, gdje gospodarske i kulturne prilike nijesu prijale razvitku kapitalističko-industrijalnoga sustava, da napredni demokratski duh bije žestok boj s ostacima feudalnoga poretka u svijetu. Borba demokratske misli s ostacima feudalnoga gospodarskog poretka i školastičkoga pogleda na svijet vrijedi napose za Hrvatsku, gdje kapitalistiko-industrijalni gospodarski poredak radi redača našega historijskog razvitka, pa geografskih i prirodnih odnosa nije nigda uhvatio snažna korijena. Što pak vrijedi za pojedine zemlje i narode, vrijedi u jednakoj mjeri i za pojedine inštitucije, o kojima kapitalistički gospodarski sustav već radi naravi tih inštitucija nije vodio ozbiljna računa, nego ih je pustio na milost i nemilost vlasti starijega svog druga: sustavu feudalnomu i školastičkom. U red takvih inštitucija ubrajamo i pučku školu. Jačanjem demokratskoga uvjerenja došla je napokon na snagu i parola i općoj školskoj obavezi, ali u isti čas digle su se i spomenute tradicione historijske moći, da to novo čedo demokratskoga duha i vremena podvrgnu svomu tutorstvu. Kad su naime konzervativni elementi vidjeli, da se ne mogu podpuno oduprijeti zahtjevima novoga vremena, nastojali su, da tim novim formama

* Prenašamo ovaj članak, slažući se s njim.

društvenoga poretka nametnu staru kulturnu sadržinu, ukratko, da te nove institucije podvrgnu svojoj vlasti i ciljevima te vlasti. Tako smo dobili opću školsku obavezu, ali samo obrazivanje ostade natrunjeno antičkim i antikvarnim kulturnim elementima, t. j. plodovima onih društvenih uredbi, što su obrazivanje uzimali kao sredstvo za ojačanje svoje vlasti. Ni interesi feudalaca, ni stranačke političke tendencije, ni trenutni interesi državnika, pa ni momentane ambicije u području znanosti i umjetnosti, t. zv. „znanstvene i umjetničke mode“, ne mogu biti odlučne po narav i organizaciju osnovne ili pučke škole, jer ako se nji-

hovi interesi ne moraju uvijek kositi s interesima škole i uzgojno-obrazovnoga rada, stalno je ipak to, da uzgojno-obrazovni ciljevi mogu stajati samo na periferiji njihovih težnja, t. j. kao sredstva drugim ciljevima, ali nikako kao temeljna crta u unutrašnjem njihovu ustroju. Da pak takva igra utjecaja dovodi do disorijentacije u uzgojno-obrazovnom radu, i da bi mogla dovesti do potpunoga rasula i negacije takva posla, slijedi već iz same naravi stvari, pa je prema tomu zadaća svakoga uzgajatelja i učitelja da zaniječe pravo i paralizira snagu tih utjecaja.

(Nastavit će se.)

Sa slavenskoga učiteljskoga kongresa u Pragu.

Pošto od odaslanika našeg „Saveza“ nijesmo do danas primili izvještaj o ovom velevažnom kongresu, to da naši sudrugovi steku pojam o stvari, donosimo u kratko izvještaj iz drugog izvora!

Dne 10. kolovoza otvoren je slavenski učiteljski kongres dostojno i svečano, ali bez spoljašnjega sjaja i svake parade. Duh, koji je vladao velikim sastankom, bio je slobodan. Osjećali smo, da se počinje veliko djelo slavenske braće — djelo, koje će roditi lijepim plodovima: plodom kulturnoga, duševnog i gospodarskog slavenskoga jedinstva, jačom slavenskom solidarnošću i boljim slavenskim uzgojem. Gledajući na toliko mnoštvo apostola narodne prosvjete i velike slavenske ideje dizao nam se narodni ponos; a svijest, da smo zastupnici sto milijuna naroda, dizala nam je moralnu i životnu snagu. Mi smo slaveni rasli povećanom snagom, i jače nas je grijalo sunce slobode, dok je Nijemcu u Pragu pucalo srce od jeda i čemera. Zna on, da je mladež u našim rukama i da ćemo mi to sjeme sijati na velikoj slavenskoj njivi od Bijeloga do Crnoga i do Jadranskoga mora, pa i dalje. Svaki nas govori svojim jezikom, a mi se razumijemo; ali što je najviše, mi se razumijemo očima i srcem.

Za predsjednika bio je izabran starosta saveza čeških učiteljskih društava, Josip Černy. Da se počasti hrvatsko učiteljstvo, a po njemu hrvatski narod, izabraše D. Trstenjaka počasnim predsjednikom.

Poslije njih pozdravljali su kongres zastupnici svih slavenskih učiteljstva. U ime hrvatskoga učiteljstva pozdravio je kongres D. Trstenjak, svu slavensku braću i sestre. Da nijesmo ništa drugo vidjeli ni čuli, nego samo one zastupnike znanosti i slavenskoga učiteljstva, dosta bismo naučili i dosta se naužili duševnih dobara, ali mi se i upoznasmo, izljubismo i izgrlismo. Mi razgalismo jedan dragomu svoju slavensku dušu, mi smo u najtješnoj duševnoj svezi, mi se uistinu ljubimo, mi dopisujemo.

Način govora braće Čeha razlikuje se od govora ostalih Slavena. Čeh je i u svom govoru, kad svečano

govori, kad traži svoje pravo, ili kad se bori bilo za što, pravi Čeh, slika i prilika svoga naroda u malom: vatren, odlučan, hrabar, ratoboran, pun energije i otporne snage. Kad udara na njemačku nepravdu i pohlepu, kao da mačem siječe. Već u tom vidi se, da češki narod ima budućnost. U govorima i raspravama Čeha osjeća se duboko uvjerenje, iskrenost i ljubav za stvar — sama zdrava i jaka priroda. Svakomu je Čehu tekla riječ iz dubine duše, kao jaka i bistra gorska rijeka, koja širokim tokom izbija iz stijene i krči sama sebi put. Ni u koga govornika nije bilo ništa ishitrena ni nategnuta, a kamoli kakve afektacije. Čovjeku je srce raslo, kad je slušao Čeha. Duh češkoga naroda vladao je nesamo u manifestaciji na ulicama i na Strjeljačkom otoku, nego i na Žofinu. Ni u kojem češkom govoru nije bilo slijepoga fanatizma, nije bilo prostoga demagoštva. Što je bilo gnjeva, bio je pravedan i na svojem mjestu. Tako imadu govori i potpunu estetičku vrijednost.

I u češkoj izložbi očituje se češki duh i značaj. Čovjek se raduje i ponosi gledajući, kako mu je brat napredan i bogat, kako je stigao i gotovo pretekao svoje jake suparnike i neprijatelje. Narod je češki — da ne gledamo na drugo — svojim kongresom, svojom manifestacijom i svojom izložbom očitovao svoj duh, svoju volju, svoju snagu. U tom zrcalu vidi se živa slavenska pedagogija. Tko ima pedagoške oči, vidi jasno tu pedagogiju. Nju treba tražiti ponajprije u sadašnjosti, u narodnom životu i u potrebama narodnim. Zdrava narodna pedagogija služi narodnomu životu, narodnoj kulturi i časnijoj i srećnijoj budućnosti. Prema tim narodnim ciljevima i narodnim prilikama treba da pedagogija udešava svoj rad, ako hoće da bude narodna.

Čeh zna, što mu vrijedi škola, pa za nju žrtvuje sve, što može, ali ne očekuje sve od nje, jer ona sve i ne može da dade narodu. S češkim učiteljstvom vojuju u prosvjetnoj i narodnoj borbi češki učenjaci, profesori u češkom sveučilištu, a kad gledaš sve u-

čilišnoga profesora, kako bratski opći s narodnim učiteljem, misliš, da su kolege iz jedne škole. To jedinstvo mora da ti se mili, Ono i rada krasnim narodnim plodom. Duh čeških učenjaka i velikana širi svoja krila nad češkim učiteljstvom. Češko je učiteljstvo u svojim narodnim i prosvjetnim težnjama složno.

Mnogo smo naučili u Pragu, ali ta nauka nije naše najveće dobro. Najviše vrijedi za nas narodne uzgajatelje onaj slavenski duh, kojim je disala naša velika skupština, kojim smo se ushićivali, pomladivali i preporadali. Taj je duh na nas uzgojno utecao velikom snagom, sve nas proniknuo i tako nas učinio sposobnima, da možemo uzgajati mladež uspješnije u narodnom duhu. U najvećem duševnom uživanju mi smo postali bolji i sposobniji za svoj apostolski posao, a to više vrijedi nego najveće znanje bez toga. Bilo je krasno! Sav razblažen rekoh starosti Josipu Černyu, kako sam najsrećniji na učiteljskoj skupštini, u kojoj vlada takav duh i takvo jedinstvo, a nigda srećniji, nego na ovoj, a on mi reče: „Najljepše bi bilo umrijeti na takvoj skupštini. To bi bila najljepša smrt“.

Glavno pitanje sastanka slavenskoga učiteljstva bilo je o narodnom uzgoju.

Došlo je vrijeme, gdje su slavenski narodi počeli misliti i raditi, da stvore sebi boljih uvjeta za svoj individualni i uzajamni život. Osjećaju potrebu, da se tješnje i intimnije zbliže. Svijesni su svoje političke, gospodarske i kulturne zadaće.

Pitanje o narodnom uzgoju pitanje je svega slavenskog učiteljstva. Ono traži dubokih i svestranih studija, pa to učiteljstvo nikako ne misli, da ga je na tom sastanku definitivno riješilo. To je bio samo prvi znameniti korak k rješavanju toga pitanja, ali velik. Dosta posla čeka još slavenske pedagoške radnike. Među Česima ima takvih radnika mnogo, a vrlo umnih. Preko dvadeset takvih radnika iz učiteljskih krugova javilo se da raspravljaju o tom pitanju.

Pitanje o narodnom uzgoju potaknuo je znameniti

češki pedagog, uman čovjek i veliki Čeh, Josip Černy. On ga je i zadahnuo svojim vedrim i jakim duhom.

Ustrojni život ima tri doba: mlado, zrelo i slaro. U mladosti preleti sva doba, kojima su preci prošli u prošavših doba. U starosti nastaje lagano zaboravljenje i ostavlja sve, čim se održava govor. Jedino život već zrela bića je pravilan, a pravilan je također samo društva ustaljena. Oni zakoni, kojih se treba držati, ustalit će će i postat će navikama, kojima dijete neznajući podražava. Dijete se najprije igra, poslije pomaže ocu, a črećno je, da može pomagati, da se lagano sva njegova igra promijenila u ozbiljan rad.

Dijete podražava nehotice zakonima moralnim, pravnim običajima, nehotice se uzgaja za život zreo i za sav njegov rad. Tako se uzgaja dijete u narodu ribarskom, lovačkom, pastirskom, poljodjelskom; najprije uči kod kuće od roditelja i od ostaloga plemena. Školâ za takav uzgoj nema; djetetu je škola sav život u obitelji i u narodu.

Plemena bojovna uzgaja najviše stepa, a mirni su narodi poljodjelski. Geološke prilike sile čovjeka u stepi, da napusti pastirstvo, pa da se daje na razbojništvo protiv mirnih ratarskih narodâ. U tome boju stepne pleme vazda pobjeđuje, narod poljodjelski se pokorava i živi o svome radu. Što zna povijest, ljudi su podijeljeni na one, koji gospoduju i na one, u kojima se vlada i gospoduje, na gospodu i na podanike. Tako bijaše na pr. u Mezopotamiji, Egiptu i Rimu, pa i u Evropi. Sto je koja država manje napredovala, to je boj o vlast političku i nadvladu gospodarsku veći.

Mi smo potomci dvovrsnih ljudi, gospodarskih i podaničkih, te u našim žilama teče dvojaka krv, ali u svakom čovjeku prema njegovim prilikama, i sve se to mijenja daljom promjenom narodnoga života. Zato smo tako nejednaki; zato su temeljna čuvstva naša tako nejdnaka; zato ima među nama silnika uz ljude dobrotive i popustljive, radljivih uz lijene; zato ima i među nama razred silnika i dobričina, sklonosti gospodske i podaničke. (Svršit će se.)

Učiteljska zbornica.

Mnogi nas naši prijatelji i čitatelji sa više strana saletiše, da u našem listu otvorimo ovu rubriku, u kojoj bi naše učiteljstvo moglo da upravlja razna pitanja i na njih odgovara, Osobito mladi učitelji nagju se kadgod u sto muka ne znajući kako se podnijeti u pojedinom kojem slučaju, pa se često desilo, da su i bez svoje krivnje, morali okajavati grijeh za koji pravo ni znali nijesu.

Obzirom na to, nakanismo se dakle otvoriti ovu stalnu rubriku u našem „Glasilu, voljni da u interesu učiteljstva i školstva. iznosimo poslana nam pitanja i redovno u susljednom broju i odgovore, koji nam stignu.

Mnogo je još i zastarjelih i aktuelnih pitanja koja zasjecaju u život i rad učiteljstva, te procvat i napredak školstva, a da još ne riješena više, pa smo sjegurni da će se naše učiteljstvo jagmiti da ih raspravi i razjasni. Kako je pak prostor našega lista i još ograničen na samih par stranica, to umoljavamo g.g. da nastoje u odgovorima biti što kraći i stvarniji, te da vazda te odgovore nastoje priposlati do konca onog mjeseca u kojemu je pitanje izašlo i to na g. Vicka Dorbića, nadučitelja u Kninu, kojemu je onaj dio urednikovanja povjeren.

Dotle iznosimo pitanja, koja su nam već neki sudrugovi priposlali.

1. Što je učiteljstvu raditi, da dostojno bude zastupano u općinskom i zemaljskom zastupstvu?

N. L.

2. Jesu li u obće brakovi izmed učitelja i učiteljica korisni po nastavu, školu i po nje same?

G. J.

3. Za što školske globe toliko uspješno ne djeluju na bolji polazak škole?

M. S.

4. Je li takozvana „slobodna škola“ zgodno stablo, da se presadi u našu uzgojnu baštu?

O.

5. Koji je stališ u ljudskom društvu najbolji prijatelj učiteljstvu, i za što?

O.

6. Smije li se učitelj baviti kakovim sporednim poslom, i kako mu se vladati, da radi toga ne nagrajsa?

S. K.

7. Kako je postupati sa učenicom, koji je prekinuo polazak pučke škole da proslijedi nauke u kakovu srednjem zavodu, pa odatle radi neuspjeha bio isključen? Je li se dužno takova učenika prisiliti da nastavi polazak pučke škole?

I. D.

8. Kako se po novim pravilima o pravnim odnošajima učitelja ima tražiti petogodišnja doplata i koje se isprave tome prilažu?

A. P.

9. Ima li koristi od kotarskih učiteljskih konferencija, te bili bolje bilo i kako bi se to dalo zakonito izvesti, da mjesto njih učiteljska društva po uzoru onih u Banovini pri svojim godišnjim sastancima rasprave koje znamenitije pitanje?

Jedno učiteljsko društvo.

10. Kakova se isprava ima izdati učeniku, koji radi promjene boravišta prelazi iz jedne škole u drugu, a da još nije navršen I-vi tromjesec škol. godine za izdanje „školske obavijesti“?

N. R.

11. Je li bolji naziv „godišnji tečaj“ ili „školska godina“?

Č. P.

12. Što je najglavnijim uzrokom da dodje toli često do razmirica izmegju učitelja i sveštenika?

R.

13. Smije li učitelj primati poklone (darove)?

F. A.

14. Koju je korist do sada crpalo naše školstvo od kako je proveden novi definitivni školski i nastavni red?

U.

15. Kako mogu najbolje cvasti i napredovati naša učiteljska udruženja?

P. Udrugar.

V j e s n i k.

Dinko Domić, višegodišnji blagajnik našeg „Saveza“, dobri naš drug, vrijedni učitelj, uzor otac obitelji, savjestan i marljiv radnik na neharnoj njivi pučke prosvjete, preminuo je nekidan u jeku muževne dobe, salomljen dugom i teškom boljeticom. Svakoga, tko ga je poznao, vijest o njegovoj smrti bolno je dirnula, jer je ouakih malo. Tim smo rekli najbolje, kakav je naš Domić bio. Nad njegovim ranim grobom „Učiteljski Glas“, koji je on toliko volio i za kojeg je brižno radio, uz toplu iskrenu riječ blagodarnosti izriče i onu dubokog bola, odjeka iz srdaca svih učitelja, te mu skupa s njima kliče: Pokoj ti vječni, dobra dušo, a tvoje Bog utješio!

Našim predbrojnima. Uslijed čestih premjena u boravištu predbrojnika „Učit. Glasa“ bilo je, osobito u zadnje doba, netačnosti u otpremanju „Uč. Glasa“. Da se tome novom godinom izbjegne, lijepo molimo sve kolege, da nam naznače tačnu svoju adresu, čime ćemo korjenito urediti naš adresar. Neka oprostite i nek vjeruju, da je naša najpreča želja uvesti red u odašiljanju lista. Želimo svima megjuto od srca čestit Božić i sretno mlado ljeto!

Našeg kolegu Melka Rajevića, učitelja u Šibeniku, snašla je opet teška obiteljska nesreća. Umrula mu dobra, angjeoska kćer Olga u cvijetu mladosti. Dobroj duši pokojnice dao Bog rajsko naselje, a tužnome ocu snage, da snosi golemi udarac!

Što zahtjevaju učitelji u Austriji? Pod ovim natpisom piše jedan austrijski učitelj u „Deutsch österreichischen Lehrzeitung-u ovo: 1. Mi zahtjevamo, da budemo u plaći izjednačeni s četiri najniže kategorije državnih činovnika, od kojih mnogi mogu dokazati,

da su svoje obrazovanje stekli samo u pučkoj školi, dok učitelj ima srednjoškolsku obrazovanost. 2. Mi zahtjevamo, da budemo izjednačeni sa školskim podvorniaima grada Beča, koji za postignuće cijele mirovine trebaju da služe samo 35 godina, a k tomu još dobivaju potpunu stanarinu. Učitelji moraju služiti 40 godina, a onda im se daje polovica stanarine. 3. Mi zahtjevamo, da nam se u mirovinu uračuna sve službovno vrijeme od prvoga dana službe. Svim činovnicima, pa i podvornicima uračunava se u mirovinu i ono vrijeme, što su ga proveli u privremenom svojstvu. No dok poštanski praktikant i željeznički aspirant u vrijeme prakse ne vrši službe, koja bi bila skopčana s odgovornošću, mora mladi učitelj odmah od prvoga dana pod osobnom odgovornošću obnčavati u jednom razredu, mora dakle vršiti istu službu kao što i najstariji drug njegov.

Fizika u osnovnoj školi; metodički priredio Adam Pejić. Cijena K 1'60.

Oglas. Knjižara Sjemeništa u Splitu, izdala je blokove za prostoručno crtanje po novoj slobodnoj metodi.

Svaki blok imade 12 listova hartije za crtanje i omot uz cijenu od K —20 helera.

Pastela (olovke za crtanje) 12 u kutiji po K—20 h. Gospoda učitelji dobivaju 10% popusta za naručbe franko, inače poduzećem.

Uzorci šalju se svakome franko i badava. Naručbe prima Knjižara Sjemeništa — Split.